

О. М. Великорода
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри судочинства
Прикарпатського юридичного інституту
Львівського державного університету
внутрішніх справ

УДК 347.919.3

АНАЛІЗ ПІДСТАВ ДЛЯ ВИДАЧІ СУДОВОГО НАКАЗУ

Досліджуються чинні підстави для видачі судового наказу. Розглядаються особливості судової практики по застосуванню окремих підстав. На основі аналізу законодавства сформульовані висновки по удосконаленню правового регулювання інституту наказного провадження.

Ключові слова: судовий наказ, підстави для видачі судового наказу, наказне провадження, вимога про стягнення.

Наказне провадження займає провідне місце в цивільному судочинстві. Так у 2009 році в порядку наказного провадження було розглянуто 18,8 % справ, що розглядались в порядку цивільного судочинства [1]. 7 липня 2010 року в правове регулювання наказного провадження було внесено ряд суттєвих змін, які торкаються в тому числі і підстав для видачі судового наказу. В зв'язку з цим виникає потреба дослідити чинне правове регулювання підстав видачі судового наказу.

Дослідження інституту наказного провадження здійснювалось такими вченими, як Д. Д. Луспеник, Г. В. Фазикош, В. І. Бобрик, П. І. Шевчук та рядом інших. У той же час, варто відзначити, що більшість праць, присвячених наказному провадженню, опубліковані до 7 липня 2010 року.

Враховуючи суттєві зміни, яких зазнав вищезгаданий інститут в останній час, на сьогодні існує потреба в детальному дослідженні підстав для видачі судового наказу, враховуючи зміни в цивільно-процесуальному законодавстві, що є метою даної статті.

Згідно зі ст. 96 ЦПК України, судовий наказ може бути видано в наступних випадках:

- 1) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати;
- 2) заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;
- 3) заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;
- 4) заявлено вимогу про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб;
- 5) заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів [2].

У порівнянні з редакцією даної статті, яка існувала до 07.07.2010 р., слід зазначити, що підстави для видачі судового наказу суттєво змінились: додалися нові підстави для видачі судового наказу п.п. 3, 4, 5 ст. 96 ЦПК України і в той же час судовий наказ більше не може бути виданий, якщо заявлено вимогу, яка ґрунтується на правочині,

вчиненому у письмовій формі, крім цього раніше, згідно з ч. 2 ст. 96 ЦПК України, судовий наказ міг бути виданий і в інших випадках встановлених законом.

Насамперед слід відзначити, що позитивним є скасування правила, згідно з яким судовий наказ міг бути виданий і в інших випадках, встановлених законом. Протягом строку існування даного правила жоден закон не встановлював додаткових підстав для видачі судового наказу. У той же час дана норма в деяких випадках викликала проблеми при застосуванні на практиці. Так протягом 2006 року і першої половини 2007 року 1,3 % від всіх справ наказного провадження якраз становили справи про видачу судового наказу на підставі ч. 2 ст. 96 ЦПК України. У судовій практиці відомі випадки, коли суди видавали судові накази про стягнення моральної шкоди, про виплату нарахованих, але не виплачених грошових сум: вихідної допомоги, підйомної допомоги, допомоги по непрацездатності, допомоги при народженні дитини, аліментів, виплату авторського гонорару тощо [3], посилаючись при цьому на ч. 2 ст. 96 ЦПК України, інші ж суди в цих же випадках відмовляли у прийнятті заяви про видачу судового наказу на тій підставі, що така вимога не передбачена законом [3]. На мою думку, скасування даного правила зменшить кількість суперечливих рішень при розгляді справ у порядку наказного провадження.

Якщо проаналізувати окремі категорії справ наказного провадження, то перш за все слід зупинитись на вимогах про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати. Дана категорія займає досить значне місце серед справ наказного провадження: так у 2008 році було видано 7,1 %, а в 2009 — 11,3 % судових наказів саме по даній категорії [1]. Безумовно, можливість стягнення нарахованої, але не виплаченої зарплати в порядку наказного провадження суттєво покращує можливість захисту фізичними особами своїх порушених трудових прав. У той же час на практиці часто виникає ситуація, коли вимагають стягнути нараховані, але не виплачені інші грошові суми (вихідна допомога, підйомна допомога тощо). На даний момент такі справи можуть розглядатись тільки в порядку позовного провадження. В той же час по своїй юридичній природі вони фактично нічим не відрізняються від вимог про стягнення нарахованої, але не виплаченої зарплати, для них так само характерна безспірність, і неможливість вирішення даних вимог в порядку наказного провадження тільки ускладнює можливість захисту фізичними особами своїх прав. Для усунення даного недоліку, на мою думку, п. 1 ст. 96 ЦПК України варто змінити і викласти в наступній редакції: заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та інших платежів. Подібна норма міститься в ряді ЦПК країн СНД (п. "е" ст. 345 ЦПК Молдови, п. 6 ст. 140 ЦПК Казахстану) [4; 5]. При цьому під іншими платежами слід розуміти грошові суми, які повинні бути виплачені саме працівникові, а не звичайній фізичній особі.

Аналізуючи таку підставу для видачі судового наказу як вимога про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника, слід зазначити, що на практиці судові накази по даній підставі видаються надзвичайно рідко. Так протягом 2006 року і першої половини 2007 року було видано тільки 15 судових наказів за даною вимогою. На мою думку, видача судових наказів по даній вимозі і надалі буде надзвичайно рідкісною. Це пов'язано з певними теоретичними та практичними проблемами спеціального законодавства щодо фінансування з боку держави проведення органами внутрішніх справ розшуку [6]. На практиці можуть виникати питання, пов'язані з тим, наскільки безспірним є розмір даних витрат, якими доказами це повинно підтверджуватись, а також наскільки ефективними та відповідними будуть засоби, застосовані заінтересованими особами на проведення розшуку. Проте, якщо виникає спір щодо розміру витрат на розшук, боржник завжди має можливість звернутись із заявою про скасування судового наказу. У цілому слід відзначити, що наявність даної підстави для видачі судового наказу є виправданою.

Позитивною є поява такої підстави для видачі судового наказу як вимога про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи

оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб. Подібна норма є в більшості ЦПК держав СНД (ч. 1 ст. 122 ЦПК Росії, п. "d" ст. 345 ЦПК Молдови, п. 4 ст. 140 ЦПК Казахстану) [7; 4; 5], відповідає вимозі безспірності і дозволяє більш повно захистити права фізичних осіб. Крім цього, варто зазначити, що дана категорія справ має досить значне розповсюдження, тому виглядає логічним можливість вирішення такої вимоги саме в наказному провадженні.

Звертає на себе увагу також наявність такої підстави для видачі судового наказу як вимога про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів. Звичайно, що розширення можливості захисту своїх прав споживачами є позитивним явищем. У той же час виникають питання, в яких випадках суди можуть виносити рішення про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів і наскільки безспірними будуть вимоги таких споживачів. На мою думку, для широкого використання даної підстави видачі судового наказу потрібно удосконалити законодавство про захист прав споживачів.

Крім цього, судовий наказ може видаватись, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення. Слід зазначити, що і раніше суди видавали судові накази по даній категорії справ, але тільки в тому випадку, якщо між сторонами був укладений договір, оскільки раніше судовий наказ міг бути виданий, якщо він ґрунтувався на правочині, вчиненому у письмовій формі. Зараз судові накази можуть бути видані незалежно від того, чи між сторонами укладений договір чи ні. Вищевказані вимоги носять безспірний характер, тому можливість їх розгляду в порядку наказного провадження є виправданим. Крім цього, дана категорія досить часто зустрічається на практиці, тому віднесення її до наказного провадження суттєво зменшує навантаження на суди.

Підсумовуючи вищесказане, варто відзначити, що позитивним є розширення підстав, за якими можуть видаватись судові накази, а також скасування ч. 2 ст. 96 ЦПК України, застосування якої призводило тільки до ухвалення суперечливих рішень. У той же час правове регулювання підстав для видачі судового наказу є далеко не досконалим. По-перше, п. 1 ст. 96 ЦПК України варто змінити і викласти в наступній редакції: "Заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та інших платежів". І, по-друге, варто удосконалити чинне законодавство для розширення можливостей звернення із заявами про видачу судового наказу за підставами, визначеними п.п. 2 і 5 ст. 96 ЦПК України. На мою думку, такі зміни до законодавства зроблять правове регулювання інституту наказного провадження максимально ефективним.

Список використаних джерел

1. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2009 році. [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал "Судова влада України". — Режим доступу : http://court.gov.ua/sudova_statystyka/e575747457/.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. [Текст] // ВВР. — 2004. — №№ 40-42. — Ст. 492.
3. Узагальнення Верховного Суду України. Практика розгляду судами цивільних справ у наказному провадженні від 01.07.2007 р. [Електронний ресурс] NAU-Online. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.1850.0>.
4. Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова от 30.05.2003 г. [Электронный ресурс] Официальная страница Министерства информационных технологий и связи РМ. — Режим доступа : http://www.mtic.gov.md/img/ssc/law/act_lege/007%20CPC.rus.pdf.
5. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан от 13.07.1999 г. [Электронный ресурс] Законодательство Казахстана on-line. — Режим доступа : <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00105&uro=08141>.
6. Луспенник, Д. Судовий наказ у цивільному судочинстві: перші узагальнення судової практики [Електронний ресурс] / Дмитро Луспенник // Юридичний журнал. — 2007. — № 2. — Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2563>.

7. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 г. [Электронный ресурс] “Консультант Плюс” — законодательство РФ — Режим доступа : http://www.consultant.ru/popular/gpkrf/8_12.html#p982.

*Рекомендовано до друку кафедрою судочинства
Прикарпатського юридичного інституту
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 23 лютого 2011 року)*

Надійшла до редакції 28.02.2011

Великорода А. М. Анализ оснований для выдачи судебного приказа

Исследуются действующие основания для выдачи судебного приказа. Рассматриваются особенности судебной практики о применении отдельных оснований. На основании анализа законодательства сформулированы выводы по усовершенствованию правового регулирования института приказного производства.

Ключевые слова: судебный приказ, основания для выдачи судебного приказа, требование о взыскании.

Velykoroda, O. M. Analysis of Grounds for Issuing Court Orders

The functional grounds for issuing a court order are analyzed in the article. The peculiarities of judicial practice as to the application of separate grounds are researched. Conclusions as to the improvement of legal regulation of the writ proceedings institute are laid out on the basis of legislation.

Key words: court order, grounds for court order issuing, claim.

